

Handläggningsordning för transaktioner med anställdas eller närståendes bolag

Beslutsfattare	Rektor
Ansvarig enhet	Ekonomienheten
Beslutsdatum	Aktualitetsgranskad november 2024. Beslutad 2021-09-30.
Giltighetstid	Aktualitetsgranskas/revideras senast 2027
Sammanfattning	Handläggningsordning för transaktioner med anställdas eller dess närståendes bolag redovisar vilken process som gäller för att utreda intressekonflikter i samband med inköp till Göteborgs universitet. Ärendet handläggs och föredras inför dekanen (eller motsvarande chefsnivå) som fattar beslut.

Inledning

Intressekonflikt föreligger när en anställd inom Göteborgs universitet, genom ett bolag eller som privat person, genom den anställda själv eller dennes närstående, säljer eller avser att sälja varor/tjänster till lärosätet. Konflikten motiveras främst utifrån juridiska och ekonomiska aspekter där den enskildes privata intresse kolliderar med det allmännas intresse. En sammanfattande utgångspunkt vid offentliga inköp är att valet av leverantör ska grundas på affärsmässiga överväganden (nyttja konkurrensen på marknaden), samt att ärendehandläggningen ska präglas av öppenhet och objektivitet för att undvika risk för jäv. Ärenden med intressekonflikt vid inköp till Göteborgs universitet är förtroendeskadliga och riskerar att vara affärsmässigt negativa för lärosätet. Utgångspunkten är därför alltid att dessa transaktioner bör undvikas.

Vid utformningen av interna regler som rör intressekonflikt måste samtidigt beaktas den enskildes rätt att under vissa förutsättningar bedriva bisyssloversksamhet. I annat fall föreligger risk för att de interna reglerna förtar enskildas rättigheter mer än vad som framgår av gällande lag.

Denna handläggningsordning syftar till att förtydliga hur hanteringen av dessa transaktioner ska gå till.

Allmänt om transaktionen

Universitetet har vid transaktioner med forskarbolag, eller andra bolag där den anställda har ett intresse, att ta ställning till huruvida inköpet, trots intressekonflikten, ändå bör tillåtas med hänsyn till anskaffningsbehovet hos berörd forskningsverksamhet. För att kunna fatta ett välgrundat beslut och för att minimera risken för oegentligheter under anskaffningsprocessen, krävs en utredning kring:

- individens engagemang i den säljande organisationen,
- bedömning av universitetets faktiska behov (köpet ska motiveras av tydlig verksamhetsnytta)
- en marknadsöversyn för att bedöma om varan/tjänsten är unik eller om det finns konkurrens
- anskaffningsvärdet
- en affärsmässig bedömning av inköpet och varan/tjänsten ifråga, t.ex. villkor för köpet, pris, om anskaffning är nödvändigt eller om det finns andra lämpliga sätt att nyttja varan/tjänsten (licens, hyra eller gåva av prototyp osv.)
- bedömning om individen har påverkat eller riskerar att påverka ärendehandläggningen

Med intressekonfliktsärenden följer således flera omständigheter som måste utredas före ett beslut kan fattas.

Typer av situationer där intressekonflikt kan aktualiseras

Intressekonflikt kan uppstå när en anställd, oavsett dennes ställning och funktion, genom en bisyssloversksamhet avser att sälja varor/tjänster till Göteborgs universitet.

Ett fall av intressekonflikt är då en forskare har nyttiggjort forskningsresultat i ett bolag och realiserat en vara/tjänst, vilken sedermera behövs i ett forskningsprojekt vid universitetet. Detta exempel kan kallas för *köp grundat på nyttiggjort forskningsresultat*. Ett anskaffningsbehov uppstår hos forskaren samtidigt som det i de allra flesta fall saknas ett urval av likvärdiga varor/tjänster på marknaden eftersom varan/tjänsten har realiserats från, eller för, ett specifikt forskningsresultat. Här kan också marknadsutbudet påverkas av eventuella immaterialrättsliga skydd för varan/tjänsten.

Vid köp av vara/tjänst som grundas på nyttiggjort forskningsresultat föreligger sällan konkurrens på marknaden, just av anledningen att varje forskningsresultat är en upptäckt i förhållande till vad som har varit känt inom ett vetenskapsområde, och därför förhållandevis unik jämfört med rådande varor/tjänster på marknaden. Produkter som grundas på forskningsresultat tillverkas uteslutande för att kunna göra praktisk nytta av de observationer som påvisats i forskningsresultatet eller för att verka för att forskningsresultatet når ut till en identifierad intressentgrupp (nyttiggörandet). *Ett exempel är då en forskare inom området medicin, efter en forskningsstudie som såg över möjligheterna att fastställa diagnos genom att mäta partiklar i patienters utandningsluft, utvecklade ett instrument som gjorde just detta. Något sådant instrument hade aldrig funnits att tillgå förrän forskarens företag utvecklade instrumentet.* Saknas likvärdiga produkter på marknaden saknas också konkurrens och därmed möjligheter för universitetet att få inköpsbehovet tillgodosett på annat vis. Detta utgör i så fall den enskilt tyngsta omständigheten till varför köp från den anställdes företag skulle kunna tillåtas trots att det föreligger intressekonflikt.

Vidare finns också de fall då en anställd, ej nödvändigtvis en forskare, avser att sälja varor/tjänster från sitt bolag till annan institution/motsvarande inom universitetet även om varan/tjänsten inte avser ett nyttiggjort forskningsresultat. Detta exempel kan kallas för *köp som inte grundas på nyttiggjort forskningsresultat*. I fall då köp av vara/tjänst inte grundas på nyttiggjort forskningsresultat, och till skillnad från *köp som grundas på nyttiggjort forskningsresultat*, är det rimligt att anta att det finns konkurrens varför utgångspunkten är att köpet alltid ska konkurrensutsättas och upphandlas enligt gällande upphandlingsregler. Visserligen kan det finnas fall där det saknas konkurrens, motsatsvis kommer det finnas fall då köpet inte alls ska/kan hanteras som ett köp utan som uppdrag inom ramen för personens anställning.

Grundförutsättningar i handläggningen

Oavsett intressekonfliktens art, vilka beskrivits i styckena ovan, måste jävs- och bisysslereglerna alltid upprätthållas. Tre förutsättningar måste därmed uppfyllas:

- (i) inköpet samt inköpsbehovet måste godkännas av prefekt,
- (ii) ärendet ska handläggas och beslutas av annan än den som har intressekonflikt,
- (iii) den säljande verksamheten – bisysslan – ska vara anmäld och godkänd.

En noggrann utredning avseende intresseförhållandena, inköpshandläggningen, prefektens kännedom om omständigheterna, bisysslan samt huruvida inköpsbehovet vilar på objektiva grunder, måste alltjämt företas före slutligt beslut kan fattas. Lämpliga funktioner som bör utreda dessa ärenden är upphandlingsjurist¹, affärsjurist² (vid behov), berörd prefekt och institutionsekonom.

Transaktionen planeras

Handlägningsprocessen bör initieras av berörd forskare eller ekonom/administratör, när denne blir medveten om att transaktionen önskas genomföras, som ska meddela prefekten om omständigheterna.

¹ Upphandlingssektionen, Ekonomienheten

² Affärsjuridik, Forsknings och innovationskontoret

Utredning av bisyssla och alternativa lösningar till köp

Prefekten ska granska om bisysslan till vilken transaktionen har en koppling är godkänd eller ej samt om behovet i universitetets verksamhet kan tillgodoses utan inköp. Alternativa lösningar kan vara att behovet tillgodoses genom gåva, lån eller hyra av den tillgång som köpet rör.

De alternativa lösningarna är särskilt viktiga att överväga vid köp som grundas på nyttiggjort forskningsresultat. Universitetet har i styrdokumentet *Policy avseende immateriella rättigheter vid Göteborgs universitet* fastställt en vederlagsfri nyttjanderätt till forskningsresultat för sådana aktiviteter som kunnat förutses vid skapandet av tillgången, på samma sätt som för upphovsrättsskyddat material enligt *Policy för Göteborgs universitets nyttjanderätt till upphovsrättsligt skyddat material*. Den anställdes egna fortsatta forskning vid universitetet är en typisk sådan aktivitet. För de fall där köpet rör en fysisk tillgång som är baserad på ett forskningsresultat enligt ovan, kan en viss kostnad för universitetet ändå vara motiverad utifrån att forskarens bolag kan ha haft kostnader för att producera den fysiska tillgången. I dessa fall ska dock möjligheterna att låna eller hyra den fysiska tillgången utredas innan beslut om inköp.

Finner prefekten att bisysslan är godkänd och köpet bör genomföras ska institutionen upprätta ett ärende med diarienummer.

Upphandlingsjuridiska och köprättsliga överväganden

Prefekt, berörd forskare eller ekonom/administratör kontaktar upphandlingsjuristen för utredning vad gäller upphandlingsjuridiska och köprättsliga överväganden. Utredning om jäv under inköpshandläggningen, samt huruvida konkurrens finns att tillgå, ska alltid ske. Vid behov sker avstämning mellan upphandlingsjuristen och affärsjurist.

Föredragning och beslut

Upphandlingsjuristen bistår med skriftlig utredning och hjälp med upprättandet av nödvändiga dokument inför föredragning för dekan eller den motsvarande chefsnivå som finns inom Göteborgs universitet (Överbibliotekarien eller Universitetsdirektören).

Ansvaret att föredra ärendet för dekan ligger hos prefekten eller ekonom/administratör. Berörd anställd med intressekonflikt får ej medverka vid föredragningen.

Dekanen fattar, med hänvisning till vad som framgår i ärendet, beslut huruvida inköp får ske eller ej.